

УДК 330.341.1: 664

Н. М. Чухраєва,
здобувач, асистент кафедри економіки підприємств,
Київський національний економічний університет ім. В.Гетьмана, м. Київ

РЕСУРСНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ХАРЧОВИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

N. Chukhrayeva,
Post-Graduate Student (Econ), Lecturer,
Kyiv National Economic University named by Vadym Hetman, Kyiv

RESOURCES SOFTWARE INNOVATION OF FOOD COMPANIES IN UKRAINE

Визначені ресурсні передумови інноваційної діяльності харчових підприємств України у 2007 – 2011рр. Проаналізовані основні економічні показники та визначено позиціонування досліджуваних підприємств за виокремленими складовими забезпечення інноваційної діяльності.

Defined resource preconditions innovation food enterprises in Ukraine in 2007 - 2011. Analyzed the main economic indicators and defined positioning investigated enterprises extracted components of innovation.

Ключові слова: *інноваційна діяльність, бренд, інноваційна продукція, інтелектуальний потенціал, техніко-технологічна база, інвестиційні ресурси, інноваційні рішення, ринкові позиції підприємства.*

Keywords: *innovation, brand, innovative products, intellectual potential, technical and technological base, investment resources, innovative solutions, market position of the company.*

Актуальність дослідження. Діяльність харчових підприємств спрямована не лише на забезпечення потреби населення в основних видах продуктів харчування, але й на формування продовольчого фонду і експортного потенціалу України. А відтак, підвищення ефективності виробництва харчової промисловості є стратегічним завданням для країни, вирішення якого забезпечить умови для збільшення та покращення кількісних та якісних показників розвитку її економіки. Зарубіжний досвід свідчить, що в розвитку харчових підприємств багатьох країн інновації відіграють вагомую роль, забезпечивши стратегічні переваги лідерам інноваційних процесів. Тому актуальним завданням для харчової промисловості є вибір і ресурсне забезпечення пріоритетних напрямів інноваційної діяльності.

Аналіз наукових досліджень та публікацій. Питанням теорії і практики функціонування інноваційно-інвестиційної сфери присвячено дослідження таких видатних зарубіжних вчених як П. Агіон, П. Друкер, Дж. Кейнс, С. Кузнець, Г. Менш, Р. Нельсон, М. Портер, П. Ромер, Б. Санто, Б. Твісс, С. Уінтер, А. Шпітгоф, Й. Шумпетер, Е. Хансен, Р. Хоуїт та ін. Вагомий внесок у теорію інновацій здійснили російські дослідники: С. Глазьев, Б. Кузик, Н. Кричигіна, М. Кондратьєв, Н. Іванова, Ю. Яковець, К. Яковський. Серед вітчизняних вчених слід відмітити публікації О. Амоши, Ю. Бажала, А. Гальчинського, В. Гейця, Н. Гончарової, І. Лукінова, І. Федулової (6).

Мета статті. З метою обґрунтування ефективного забезпечення ресурсами інноваційної діяльності харчових підприємств необхідно чітко встановити закономірності та передумови діяльності суб'єктів господарювання. Саме визначенню ресурсних передумов інноваційної діяльності підприємств присвячена дана наукова стаття.

Виклад основного матеріалу. Для дослідження прикладних аспектів забезпечення інноваційної діяльності обрано п'ять харчових підприємств за наступними критеріями:

- належність до різних видів економічної діяльності харчової промисловості;
- досвід роботи на ринку та національний масштаб виробничо-господарської діяльності у певному сегменті виробництва харчових продуктів і напоїв;
- наявність торгової марки;
- розташування виробничих потужностей лише в межах України;
- наявність консолідованих звітних даних інтегрованих компаній.

На підставі вищезазначених критеріїв інформаційна база досліджень представлена наступними підприємствами: ПАТ «Кременчук'ясо», ПрАТ «Чумак», ПрАТ «Геркулес», ПрАТ «АВК», ПАТ «САН ІнБев Україна» (8).

Характерною особливістю досліджуваних підприємств є тісний зв'язок з сільським господарством, як з постачальником сировини. Продукція рослинництва є основою для виробництва в умовах діяльності ПрАТ «Чумак», а відтак на діяльність компанії мають істотний вплив такі об'єктивні чинники як природно-кліматичні умови, зменшення обсягів вирощування та врожайності овочів. Підвищення рівня забезпечення інноваційної діяльності в контексті впливу вищезазначених чинників можливе за умов розвитку інтеграції на основі формування замкнених циклів з виробництва, переробки та реалізації продукції. Це дасть змогу досягти органічного поєднання виробництва овочевої продукції, її переробки та реалізації в єдиній організаційно-виробничій структурі, що створить передумови максимально ефективного використання природних і земельних ресурсів, технічних і технологічних інновацій (1).

Тваринницька сировина є основою для виробництва продукції ПАТ «Кременчук'ясо». Незважаючи на негативні тенденції скорочення поголів'я сільськогосподарських тварин усіх видів та, як наслідок, зменшенні сировинної бази та збільшенні імпорту сировини, у ПАТ «Кременчук'ясо» використовується виключно продукція вітчизняних виробників, яку закуповують у тваринних комплексах.

В контексті забезпечення інноваційної діяльності харчових підприємств особливої актуальності набуває оцінювання рівня значущості бренду, що зумовлено, на нашу думку, такими обставинами:

- створює передумови реалізації інноваційної продукції та визначає можливості покриття інвестиційних витрат, пов'язаних з її отриманням, за рахунок встановлення більш високих цін на брендований товар;
- зменшує витрати на просування нової марки інноваційної продукції та забезпечує підвищення прибутковості внаслідок розширення товарного асортименту;

- вимагає підтримання високої якості продукції, а відтак виступає стимулом реалізації інноваційних рішень на підприємстві;
- сприяє ідентифікації інноваційної продукції (споживачі віддають перевагу новій продукції під відомим брендом) та спрощує процес логістики;
- створює передумови для зростання вартості компанії за рахунок реалізації інноваційних проектів.

За підсумками останніх років (2010-2011 рр.) у рейтингу українських брендів (перша десятка) за рівнем продажу серед вибірки досліджуваних підприємств другу позицію займала корпорація «САН ІнБев Україна» з торговою маркою «Чернігівське». У портфель брендів ПАТ «САН ІнБев Україна» входять три міжнародних флагманських бренди («Stella Artois», «Brahma» и «Beck's»), міжнародний бренд («Starogram») та національні торгові марки («Чернігівське», «Рогань», «Янтарь», «TALLER») (5).

Результати аналізу присутності продукції брендів досліджуваних підприємств у різних цінових категоріях узагальнена у табл. 1.

Таблиця 1.
Присутність продукції досліджуваних брендів у різних цінових сегментах

Бренд	Компанія	Цінова категорія		
		економ	стандарт	преміум
Чернігівське	ПАТ «САН ІнБев Україна»	+	+	+
АВК	ПрАТ «АВК»	+	+	+
Фарро	ПАТ «Кременчук'ясо»	+	+	+
Чумак	ПрАТ «Чумак»	+	+	+
Геркулес	ПрАТ «Геркулес»	-	+	-

Варто відзначити, що високий рівень конкуренції в харчовій промисловості доводить об'єктивну необхідність реалізації активної інноваційної діяльності для забезпечення обсягів виробництва і реалізації продукції. З іншого боку – попит на ринку продовжує створювати передумови для впровадження інноваційних проектів та випуску інноваційної продукції. Зовнішні умови впливають на активізацію інноваційної діяльності саме лідерів ринку, які мають значний інтелектуальний потенціал, потужну техніко-технологічну базу та можливість акумулювати інвестиційні ресурси для реалізації інноваційних рішень (4,7).

Таким чином, можна зробити висновок, що зовнішні аспекти забезпечення інноваційної діяльності створюють передумови для самоорганізації компаній як відкритих систем. Зовнішнє забезпечення формує вхідні речовинні, енергетичні та інформаційні потоки та стимулює розвиток підприємств, що активізується розвиненістю бренду компанії. Ідентифікація характерних ознак харчових брендів дозволяє відзначити їх двоїсту природу: з одного боку бренд є важливою передумовою реалізації інноваційної діяльності, з іншого - стимулом її реалізації, а відтак бренд є важливою складовою забезпечення інноваційної діяльності (2-3).

Згідно з логікою досліджень, аналітичне оцінювання передбачає діагностику як зовнішнього, так і внутрішнього забезпечення інноваційної діяльності. В контексті внутрішнього забезпечення нами виокремлюється фінансова, матеріальна та кадрова складові.

На першому етапі ідентифікуємо рівень фінансового забезпечення інноваційної діяльності. Капітал обраних підприємств суттєво різняться за обсягами, що зумовлено, в першу чергу, масштабами виробничо-господарської діяльності харчових компаній. Проблематика досліджень доводить об'єктивну необхідність оцінювання не стільки обсягів капіталу за певний проміжок часу, стільки темпів його приросту та джерел формування. За рейтинговими позиціями у 2007 році аутсайдером з обсягу капіталу було ПАТ «Кременчук'ясо» (148757 тис. грн), однак це підприємство стало лідером за обсягами приросту капіталу протягом 2007-2011 рр. (на 263,7% до 541034 тис. грн у 2011 р.). Натомість, ПАТ «САН ІнБев Україна» - лідер за обсягами капіталу у 2007 році мав найменші темпи його приросту за цей же період (на 34,8%).

Значний діапазон коливань темпів приросту власного капіталу за досліджуваний період зумовлений рівнем ділової активності підприємств та політикою формування інвестиційних ресурсів. Найбільші темпи приросту капіталу характерні для підприємств, що перебувають на ранніх стадіях свого життєвого циклу, стрімко розвиваються, мають конкурентоспроможну продукцію. Поглиблення аналізу в аспекті джерел формування капіталу харчових підприємств дозволяє зробити висновок, що темпи його зростання пов'язані, в першу чергу, зі збільшенням обсягу позикового капіталу. Так, при збільшенні обсягу власного капіталу ПАТ «Кременчук'ясо» на 5,1% за 2007-2011 рр., темп приросту позикового капіталу становив 274,8%; для ПрАТ «АВК» темпи зростання відповідно склали 89,9 та 202,5% відповідно. При зменшенні власного капіталу ПрАТ «Чумак» на 239,9%, внаслідок зростання у його структурі нерозподіленого збитку, позиковий капітал підприємства збільшився на 137,1%. Перевищення темпів зростання власного капіталу над темпами зростання позикового капіталу характерні для ПрАТ «Геркулес», ПАТ «САН ІнБев Україна».

За темпами зростання власного капіталу, досліджувані харчові підприємства розподілилися наступним чином: 1) ПрАТ «Геркулес» (133,7%); 2) ПрАТ «АВК» (89,9%); 3) ПАТ «САН ІнБев Україна» (54,3%); 4) ПАТ «Кременчук'ясо» (5,1%); 5) ПрАТ «Чумак» знизився в 2,4 рази. Формування капіталу харчових підприємств тісно пов'язане з результатами їх виробничо-господарської діяльності. Перевищення темпів зростання інших операційних витрат над іншими операційними доходами сприяло зниженню операційного прибутку у ПрАТ «Кременчук'ясо», ПрАТ «АВК», ПАТ «САН ІнБев Україна» та збільшенню операційного збитку у ПрАТ «Чумак». Виключенням є ПрАТ «Геркулес», у якому результати іншої операційної діяльності дозволили нівелювати збиток від реалізації продукції, зумовлений збільшенням витрат на 1 грн. реалізованої продукції.

Аналіз статистичних даних дозволяє зробити висновок, що на розмір чистого прибутку харчових підприємств значний негативний вплив мають результати від фінансової та інвестиційної діяльності. Так, у 2008 році на фоні позитивного результату від операційної діяльності, у ПАТ «Кременчук'ясо» збиток підприємства склав 25265 тис. грн, аналогічна ситуація характерна для ПрАТ «АВК»: при операційному прибутку на рівні 169812 тис. грн., збиток становив 145313 тис. грн. У ПрАТ «Чумак» збиток протягом досліджуваного періоду перевищував операційний збиток. У подальших роках вагомий негативний вплив фінансової складової на інноваційний розвиток зменшується, але залишається суттєвою. Найменш залежним від цього фактору впливу є ПАТ «САН ІнБев Україна», що дозволяє зробити висновок про необхідність уваги керівництва на підвищенні результативності саме операційної діяльності.

На підставі аналізу статистичної інформації сформовано рейтинг підприємств за приростом прибутку від реалізації продукції за 2007-2011 рр. При цьому до вибірки досліджуваних компаній не ввійшов ПрАТ «Чумак» та ПрАТ «Геркулес», що протягом досліджуваного періоду мали збиток від операційної діяльності. Найбільші темпи приросту показника характерні для ПрАТ «АВК» (84%) та ПАТ «Кременчук'ясо» (52%). Для порівняльного аналізу прибутковості нами розраховані показники рентабельності продукції. Найвищою серед вибірки досліджуваних підприємств є рентабельність продукції пивоварної галузі, представником якої є ПАТ «САН ІнБев Україна», у 2009 році цей показник досяг рекордного значення на рівні 43,8%, що забезпечило приріст прибутку від реалізації продукції на 69% у порівнянні з 2008 роком. Друге місце за показником рентабельності продукції займає ПрАТ «АВК», третє – ПАТ «Кременчук'ясо». Для всіх, без винятку підприємств, характерною є тенденція до зниження рентабельності продукції, що зумовлено перевищенням темпів зростання повної собівартості продукції над темпами зростання чистого доходу від її реалізації. Зростання операційних витрат пов'язане, в першу чергу, зі зростанням вартості сільськогосподарської сировини та відсутністю інноваційних рішень у сфері впровадження маловідходних і ресурсозберігаючих технологій. Особливо актуальною проблемою реалізації інноваційних рішень в аспекті зменшення витратності виробництва є для ПрАТ «Чумак» та ПрАТ «Геркулес». Таким чином, варто відзначити, що відсутність інноваційних рішень призводить до зниження рівня прибутковості діяльності та, як наслідок, скорочує фінансові можливості щодо її розвитку підприємства інвестування за рахунок власних джерел, в якому випадку доцільно залучати позиковий капітал.

Перевищення темпів зростання позикового капіталу харчових підприємств над темпами зростання власного капіталу позначається на динаміці коефіцієнту їх автономії (табл.2). З вибірки досліджуваних підприємств лише ПАТ «САН ІнБев Україна» володіє достатнім рівнем автономії. Найбільше наближається до нормативних значень коефіцієнт автономії ПрАТ «АВК», частка власного капіталу якого на кінець досліджуваного періоду становила 31,2%. Для ПАТ «Кременчук'ясо», ПрАТ «Чумак», ПрАТ «Геркулес» характерною є недосконала структура капіталу, що не забезпечує ефективну пропорційність між коефіцієнтом фінансової рентабельності і коефіцієнтом фінансової стійкості та характеризується дефіцитом власного капіталу для формування активів.

Таблиця 2.
Коефіцієнт автономії харчових підприємств у 2007-2011 рр.*

Підприємство	2007р.	2008р.	2009р.	2010р.	2011р.
ПАТ «Кременчук'ясо»	0,041	-0,057	0,014	0,003	0,012
ПрАТ «Чумак»	0,225	-0,272	-0,172	-0,054	-0,207

ПрАТ «Геркулес»	0,014	0,016	0,060	0,014	0,016
ПрАТ «АВК»	0,419	0,208	0,296	0,294	0,312
ПАТ «САН ІнБев Україна»	0,543	0,487	0,645	0,679	0,622

*Розраховано автором

В якісному аспекті найбільш оптимальною з точки зору фінансового забезпечення інноваційної діяльності є залучення джерел зовні у ПрАТ «АВК»: при збільшенні обсягу поточних зобов'язань на 35% за досліджуваний період, обсяг довгострокових зобов'язань збільшився на 535,1%. Незважаючи на те, що коефіцієнт автономії ПрАТ «АВК» не досягає нормативного значення, залучення довгострокових позик і спрямовання їх на реалізацію інноваційних проєктів дозволило забезпечити стабільне зростання прибутку. Аналогічна ситуація характерна для ПАТ «Кременчук'ясо», на якому темпи приросту довгострокових і поточних позик становили за 2007-2011 рр. 370,9 і 176,2% відповідно, хоча ці тенденції негативно позначилися на рівні фінансової стійкості підприємства.

Достатній рівень автономії ПАТ «САН ІнБев Україна» забезпечується відсутністю довгострокових позик і незначним приростом поточних зобов'язань на рівні 11,5%. Існуюча стратегія фінансування розвитку підприємства зумовила найнижчі темпи приросту капіталу, що звузило можливості компанії в аспекті реалізації інноваційних проєктів і призвело до зниження прибутковості. Незважаючи на низький рівень інвестиційної привабливості ПрАТ «Чумак», сформований внаслідок збитковості його діяльності, дефіциту власних джерел та достатньо високої фактичної частки довгострокових позик протягом досліджуваного періоду, сприяло зростанню капіталу, переважно, за рахунок поточних зобов'язань. За результатами аналізу встановлено, що тенденції формування позикового капіталу корелюють з динамікою змін обсягу прибутку досліджуваних підприємств: збільшення частки довгострокових позик створює передумови для нарощення обсягу прибутку та навпаки, переважання поточних зобов'язань покриває дефіцит власного капіталу, але не дозволяє реалізувати інноваційні рішення, спрямовані на підвищення результативності діяльності компанії.

За результатами аналізу обсягів і структури активів харчових підприємств встановлено, що протягом 2007-2011 рр. частка основних засобів у структурі активів ПрАТ «АВК» зростає з 24% у 2007 році до 42% у 2011 році (рис.1). Оновлення технічної бази виробництва на інноваційній основі створило підґрунтя для впровадження прогресивних технологій отримання продукції, внаслідок чого темпи зростання прибутку ПрАТ «АВК» серед вибірки підприємств були найбільшими, що сприяло підвищенню рівня фінансового забезпечення, інноваційної діяльності. Відтак, створюється замкнене коло: безпосередня реалізація інноваційних проєктів створює передумови для акумулювання фінансових ресурсів для забезпечення інноваційної діяльності у майбутньому.

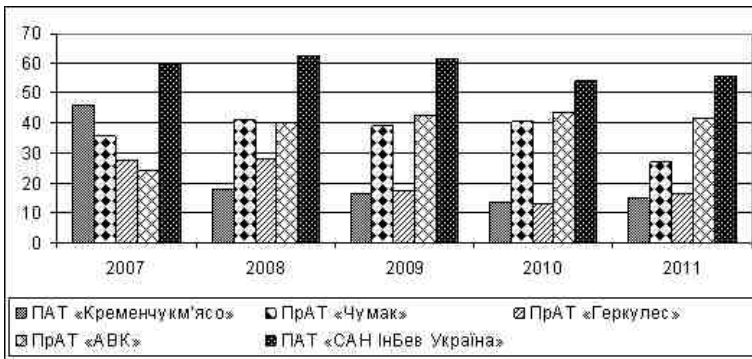

Рис. 1. Частка основних засобів у структурі активів харчових підприємств у 2007-2011 рр., %*

* Розраховано автором

Для деталізації аналізу забезпеченості інноваційної діяльності основними засобами важливого значення набуває оцінювання техніко-технологічного рівня виробництва. Оскільки, цей рівень визначається сукупністю технічних і технологічних елементів, вважаємо за доцільне розглянути виокремлені блоки. Для оцінювання технічного забезпечення використаний коефіцієнт придатності основних засобів і частка устаткування, що відповідає світовим аналогам; для технологічного забезпечення рівень прогресивності технологічних процесів і рівень їх автоматизації.

Проведений аналіз дозволяє відзначити таке:

- для більшості досліджуваних підприємств (ПАТ «Кременчук'ясо», ПрАТ «Чумак», ПрАТ «Геркулес») характерним є незбалансованість рівня технічної та технологічної складових, що, перш за все, проявляється у перевищенні рівня технічного забезпечення над технологічним та вимагає широкомасштабного впровадження прогресивних процесів отримання продукції;
- перевищення рівня технологічного забезпечення над технічним характерне лише для ПрАТ «Чумак», що зумовлене критично низьким значенням рівня технічної складової внаслідок низького рівня придатності основних засобів;
- у порівнянні з середніми значеннями по галузі, обрані в якості інформаційної бази дослідження підприємства, за винятком ПрАТ «Чумак», мають вищі значення рівня технічного та технологічного забезпечення, що дозволяє відзначити їх лідируючі позиції у створенні передумов для інноваційного розвитку;
- проведена ідентифікація техніко-технологічного потенціала харчових підприємств показала, що рейтинг компаній має наступний вигляд: ПАТ «САН ІнБев Україна», ПрАТ «АВК», ПАТ «Кременчук'ясо», ПрАТ «Геркулес», ПрАТ «Чумак» та корелюється з темпами нарощення капіталу підприємств та розширенням масштабів виробничо-господарської діяльності досліджуваних підприємств.

Найбільш збалансованим та оптимальним є забезпечення інноваційної діяльності у ПрАТ «АВК». Другу позицію займає ПАТ «САН ІнБев Україна», невисокий рівень фінансового забезпечення зумовлений переважанням позикових джерел у формуванні капіталу компанії, однак, варто відмітити його раціональне спрямування на підвищення техніко-технологічного рівня виробництва. Натомість, диспропорції у формуванні капіталу та активів ПрАТ «Геркулес» та ПрАТ «Чумак» призвели до зниження рівня техніко-технологічного забезпечення. Відтак, високий рівень ринкового забезпечення цих підприємств не може ефективно використовуватися з огляду на низький рівень техніко-технологічної складової та дефіцит власних джерел фінансування господарської діяльності. ПАТ «Кременчук'ясо» займає проміжну позицію між лідерами та аутсайдерами досліджуваної вибірки та потребує виключної уваги до підвищення техніко-технологічного рівня за рахунок оновлення основних засобів (частка їх у 2011 році до 18%) .

За результатами аналізу варто відзначити таке:

- забезпечення фінансовими ресурсами інноваційної діяльності харчових підприємств характеризується зростанням обсягу капіталу за досліджуваний період, у структурі якого переважають позикові джерела, що відображається на коефіцієнті автономії, найбільш низький рівень якого притаманний для підприємств зі стрімкими темпами зростання операційних витрат (ПрАТ «Геркулес», ПрАТ «Чумак»);
- зростання частки позикових джерел зумовлене високим попитом на продукцію досліджуваних підприємств, розвиненими торговими марками та, як наслідок, достатньо високим кредитним рейтингом; варто відмітити зниження якісних параметрів позикового капіталу, у структурі якого переважають короткострокові зобов'язання;
- капітал підприємств спрямовується переважно на формування оборотних активів; перевищення темпів зростання оборотних активів над темпами зростання вартості основних засобів призводить до критично низької їх частки у структурі активів (16-18% у ПАТ «Кременчук'ясо» та ПрАТ «Геркулес»);
- за результатами аналізу відзначено перевищення технічного рівня над технологічним, що вимагає впровадження прогресивних процесів отримання продукції; в цілому, для досліджуваних підприємств вищезазначені показники перевищують середньогалузевий рівень;
- позиціонування досліджуваних підприємств за виокремленими складовими забезпечення інноваційної діяльності (ринкове, техніко-технологічне, фінансове, кадрове) дозволяє відзначити, що найбільш високий та збалансований їх рівень характерний для ПрАТ «АВК»; резервами досягнення таких позицій у ПАТ «САН ІнБев Україна» є вдосконалення підвищення рівня фінансового забезпечення, у ПАТ «Кременчук'ясо» - вдосконалення техніко-технологічного; аутсайдерські позиції (ПрАТ «Чумак» та ПрАТ «Геркулес») зумовлені дефіцитом капіталу для придбання прогресивного устаткування та впровадження інноваційних

технологій.

Висновки: Позичування досліджуваних підприємств за виокремленими складовими забезпечення інноваційної діяльності (ринкове, техніко-технологічне, фінансове) свідчать про таке: по-перше, високий та збалансований рівень складових забезпечення інноваційної діяльності створює передумови для зростання результативності діяльності бізнес-одиниць; по-друге, дефіцит фінансових ресурсів обмежує можливості до підвищення рівня техніко-технологічного забезпечення, що не дозволяє у повному обсязі використовувати сформовані ринкові позиції підприємства. Результати дослідження свідчать, що забезпечення інноваційної діяльності харчових підприємств вимагає усунення структурної деформованості та нестабільності; незбалансованості між його потенціалом та можливостями фінансування.

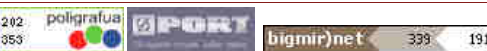
Список літератури:

1. Голубченко А. А. Інвестиційна діяльність в сфері інновацій / А. А. Голубченко // Економіка. Менеджмент. Підприємництво : [зб. наук. праць Східноукраїнського державного університету]. – Луганськ : СУДУ, 2000. - № 1 (1). – С. 77-80.
2. Дорошенко Т. Формування оптимальної структури інвестиційних ресурсів на підприємстві / Т. Дорошенко // Фінанси України. - 2002. - № 9. - С. 134-137.
3. Федоренко В. Г. Удосконалення структури фінансового забезпечення інвестиційно-інноваційної діяльності підприємств / В. Г. Федоренко, Ю. Б. Пінчук // Інвестиції: практика та досвід. – 2011. - № 17. – С. 3-5.
4. Чабан В. Г. Вибір джерела фінансування інноваційної діяльності / В. Г. Чабан // Формування ринкових відносин в Україні. – 2006. - №4. – С. 61-6.
5. Промисловість // Офіційний сайт Державної служби України, 2012. – Режим доступу: http://ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/prom.htm. 6. Федулова Л. Розвиток національної інноваційної системи/ Л. Федулова, М. Пашута // Економіка України. – 2005. - №4. – с 35-47
7. Карпун І.Н. Структура і середовище національної інноваційної системи України / І.Н. Карпун // Науковий вісник НЛТУ України. 2010. – Вип. 20.14 – с. 193 – 200.
8. Система розкриття інформації на фондовому ринку України, www.smida.gov.ua.

References:

1. Holubchenko A. A. (2000), *Investytsionnaia deiatel'nost' v sferi ynnovatsyj* [Investment Activities in Scope innovation], *Ekonomika. Menedzhment. Pidpryemnytstvo, Luhans'k, Ukraine*.
2. Doroshenko T. (2002), "Forming of optimum structure of investment resources in the enterprise", *Finansy Ukrainy*. vol. 9, pp. 134-137 .
3. Fedorenko V.G. (2011), "Improving the structure of financial provision of investment and innovation activity", *Investytsii: praktyka ta dosvid*, vol.17, pp. 3-5.
4. Chaban V.G. (2006), "Choosing financing innovation", *Formuvannia rynkovykh vidnosyn v Ukraini*, vol. 4, pp. 61-6 .
5. The official website of the State Service of Ukraine (2012), "Industry", available at: http://ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/prom.htm (Accessed 10 December 2013).
6. Fedulova L.(2005), "Development of National Innovation Systems", *Ekonomika Ukrainy*, vol. 4, pp. 35-47.
7. Karpun I.N.(2010), "The structure and environment of the national innovation system of Ukraine", *Naukovyj visnyk NLTU Ukrainy*, vol. 20.14, pp. 193 - 200.
8. The system of disclosure in the stock market of Ukraine (2013), available at: <http://www.smida.gov.ua> (Accessed 18 December 2013).

Стаття надійшла до редакції 30.01.2014 р.

ТОВ "ДКС Центр"